

Sygn. akt II CNP 82/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Hubert Wrzeszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 grudnia 2008 r. skargi A. B. - byłego syndyka masy upadłości "M(...)" Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 9 marca 2006 r., sygn. akt I ACa (...) wydanym w sprawie z powództwa J. P. i L. P. przeciwko A. B. - byłemu syndykowi masy upadłości "M(...)" Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o zapłatę,

stwierdza, że prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 9 marca 2006 r., sygn. akt I ACa (...), jest niezgodny z prawem.

Uzasadnienie

Powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego A. B. na rzecz J. P. kwoty 62.795 zł i na rzecz L. P. kwoty 35.200 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 października 1997 r. Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 30 maja 2005 r. Sąd Okręgowy w S. oddalił powództwo, dokonując następujących ustaleń faktycznych. Powód J. P. i Y. K. (obywatel turecki) byli współnikami spółki z o.o. M.(...) w S., przy czym powód był udziałowcem większościowym. W spółce nie było rady nadzorczej. Prezesem jej zarządu był powód, członkami zarządu: powódka i syn powodów W. P. W dniu 21 stycznia 1993 r. Y. K. udzielił powodowi pełnomocnictwa do brania udziału i głosowania w jego imieniu podczas zgromadzenia współników we wszystkich sprawach ujętych w 1993 r. W dniu 5 czerwca 1993 r. odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie współników, którego przedmiotem była zmiana wysokości wynagrodzenia członków zarządu. Uchwalono, że od dnia 1 lipca 1993 r. wynagrodzenie powoda miało wynosić 50.000.000 starych zł, powódki 25.000.000 starych zł, zaś syna powodów 25.000.000 starych zł. Zgromadzenie udzieliło pełnomocnictwa W. P. do podpisania dokumentu dotyczącego wynagrodzenia prezesa zarządu. W dniu 1 lipca 1993 r. W. P. przyznał powodowi wynagrodzenie w wysokości 50.000.000 starych zł, a powód przyznał powódce i swojemu synowi wynagrodzenia w wysokości po 25.000.000 starych zł. W październiku 1995 r. sąd ogłosił upadłość spółki z o.o. M.(...), a syndykiem wyznaczył pozwanego A. B.. Upadłego w postępowaniu upadłościowym reprezentował powód. W toku postępowania upadłościowego sporządzono cztery projekty list wierzytelności. W każdym z nich należności pracownicze, w tym należności powodów, były ujmowane w niezmienniej wysokości. W 1997 r. syndykowi udało się zgromadzić jednorazowo kwotę około 140.000 zł. We wrześniu 1997 r. doszło do spotkania pozwanego z sędzią komisarzem, który zgodził się na wypłatę roszczeń pracowniczych z wyjątkiem wynagrodzeń dla członków zarządu, wyrażając wolę sprawdzenia wierzytelności powodów. W sprawozdaniu z dnia 22 września 1997 r. syndyk poinformował sędziego komisarza, iż zamierza wypłacić pracownikom upadłej roszczenia pracownicze w trybie art. 205 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512; dalej: pr. up.) w łącznej kwocie około 120.000 zł, bowiem zgromadzone środki w masie upadłości umożliwiają realizację tych należności bez odsetek. Poinformował ponadto, iż wymieniona kwota nie obejmuje wynagrodzeń byłych członków zarządu. W piśmie z dnia 15 października 1997 r. syndyk poinformował sędziego komisarza, że poczynając od dnia 3 października 1997 r. dokonuje wypłat należności pracowniczych. Kolejna wypłata miała miejsce w dniu 7 listopada 1997 r. Wynagrodzenia członków zarządu nie zostały wypłacone. Pozwany liczył, że po dokonaniu przez sędziego komisarza weryfikacji wynagrodzeń członków

zarządu upadłej zostaną one wypłacone z dalszych wpływów do masy upadłej. Pismem z dnia 27 lutego 1998 r. powodowie zwrócili się do sędziego komisarza z żądaniem wypłaty wynagrodzenia za pracę w upadłej spółce. Na wniosek (...) Banku Kredytowego w S., wierzyciela spółki z o.o. M(...), komornik Sądu Rejonowego w S. wszczął egzekucję przeciwko spółce z nieruchomości położonej w S. przy ul. Ł. W wyniku licytacji sąd w dniu 24 lipca 1996 r. udzielił przybicia Stoczni (...) S.A., zaś postanowieniem z dnia 22 maja 1997 r. przysądził na jej rzecz własność nieruchomości. Postanowieniem z dnia 16 marca 1998 r. Sąd Rejonowy w S. ustalił plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji i w całości przekazał ją na rzecz wierzyciela hipotecznego. Postanowieniem z dnia 24 lipca 1998 r. Sąd Rejonowy w S. zatwierdził plan podziału, Sąd Okręgowy w S. oddalił zażalenie powodów i syndyka, a Sąd Najwyższy oddalił obie kasacje. Postanowieniem z dnia 17 listopada 1998 r. sędzia komisarz zatwierdził projekt listy wierzytelności. W masie upadłości nie było wtedy żadnych środków, by zaspokoić roszczenia nawet kategorii pierwszej. Postanowieniem z dnia 21 maja 2001 r. Sąd Rejonowy w S. umorzył postępowanie upadłościowe spółki z o.o. M(...) w S.

Zdaniem Sądu Okręgowego, powództwo wytoczone na podstawie art. 102 pr. up. okazało się niezasadne. W ocenie Sądu Okręgowego, w trybie art. 205 pr. up. syndyk może dokonywać wypłat jedynie tych należności, co do których brak jest jakichkolwiek merytorycznych wątpliwości. Tymczasem w stosunku do należności powodów wątpliwości te były uzasadnione, skoro syndyk dysponował jedynie dokumentami z datą 1 lipca 1993 r., z których wynikało przyznanie im wynagrodzenia w określonej wysokości. Dokumenty te mogły budzić uzasadnione wątpliwości co do tego, czy nie doszło do naruszenia art. 203 k.h. i przyznawania sobie nawzajem przez członków zarządu wynagrodzeń za pracę. Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutu powodów, iż syndyk naruszył zasadę należytej staranności, dokonując wypłaty należności pracowniczych w całości. Nie tylko bowiem wierzytelności powodów były wątpliwe, ale ponadto przedsięwzięte przez syndyka czynności w 1997 r. dawały szansę na uzyskanie do masy upadłości środków ze sprzedaży w postępowaniu egzekucyjnym nieruchomości i wyegzekwowanie wierzytelności od dłużnika spółki. Sąd Okręgowy uznał natomiast, że w chwili wniesienia pozwu roszczenia powodów nie były przedawnione. Trzyletni termin przedawnienia (na zasadzie analogii do art. 442 k.c.) zaczyna bieg dopiero wtedy, gdy powodowie powzięli wiadomość o szkodzie i osobie odpowiedzialnej do jej naprawienia. Termin przedawnienia najwcześniej rozpoczął swój bieg w chwili, gdy sędzia komisarz wydał postanowienie o zatwierdzeniu projektu listy

wierzytelności, co nastąpiło w dniu 17 listopada 1998 r., podczas gdy pozew wniesiono w dniu 3 września 2001 r.

Powodowie wnieśli apelacje od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w szczególności w ten sposób, że uwzględnił częściowo (do kwoty 33.934,42 zł) powództwo wytoczone przez powoda J. P. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, roszczenia powodów nie uległy przedawnieniu, ponieważ początkiem biegu terminu przedawnienia jest dzień umorzenia postępowania upadłościowego, tj. dzień 21 maja 2001 r. Sąd Apelacyjny uznał, że roszczenia zgłoszone przez powódkę L. P. są nieuzasadnione dlatego, że aneks dotyczący jej umowy o pracę jest bezwzględnie nieważny (art. 58 § 1 k.c.) jako naruszający art. 203 k.h. (obecnie art. 210 k.s.h.). Według tego Sądu, ważny jest natomiast aneks do umowy o pracę dotyczący powoda sporządzony przez innego członka zarządu (syna powoda) ustanowionego jako pełnomocnik przez zgromadzenie wspólników. Sąd Apelacyjny podkreślił następnie, że pozwany, dokonując wynagrodzeń pracowniczych z pominięciem powoda, naruszył art. 205 pr. up., skoro w chwili dokonywania wypłat nie posiadał środków wystarczających do zaspokojenia wszystkich istniejących roszczeń pracowniczych. W tej sytuacji roszczenia pracownicze mogły zostać zaspokojone wyłącznie w drodze sporządzenia i wykonania planu podziału (art. 206 pr. up.). Bezprawności zachowania się pozwanego nie może niweczyć uzyskanie stosownej zgody sędziego komisarza. Sąd Apelacyjny uwzględnił powództwo wniesione przez powoda J. P. tylko w części stosownie do zasady proporcjonalności określonej w art. 206 pr. up.

Pozwany wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając rażące naruszenie przepisów art. 87 § 1, art. 100, art. 101 § 1 i 3, art. 102 i art. 205 pr. up. oraz ponownie art. 102 pr. up. w związku z art. 442 § 1 k.c. i w związku z art. 769 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego jest niezgodny z prawem, jednakże częściowo z innych powodów niż te, które zostały wskazane w skardze.

Sąd Apelacyjny ocenił, że roszczenie zgłoszone przez powódkę L. P. jest nieuzasadnione z tego powodu, iż aneks dotyczący jej umowy o pracę jest bezwzględnie nieważny (art. 58 § 1 k.c.) jako naruszający art. 203 k.h. (obecnie art. 210 k.s.h.). Sąd Apelacyjny nie dokonał natomiast oceny ważności lub istnienia uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o. M.(...) w S. powziętych dnia 5 czerwca 1993 r. w

sprawie zmiany wysokości wynagrodzenia członków zarządu oraz udzielenia pełnomocnictwa W. P. do podpisania dokumentu dotyczącego wynagrodzenia prezesa zarządu. W konsekwencji nietrafnie przyjął, że ważny jest aneks do umowy o pracę dotyczący wynagrodzenia powoda sporządzony przez innego członka zarządu (syna powoda) ustanowionego jako pełnomocnik przez zgromadzenie wspólników.

Artykuł 235 k.h. (obecnie zob. art. 244 k.s.h.) stanowił, że wspólnicy nie mogli ani osobiście, ani przez pełnomocników, ani jako pełnomocnicy innych osób głosować przy powzięciu uchwał dotyczących m. in. przyznania im wynagrodzenia. Z przepisu tego wynikało, że powód J. P. nie mógł brać udziału w głosowaniu na zgromadzeniu wspólników w dniu 5 czerwca 1993 r. ani osobiście jako wspólnik, ani jako pełnomocnik drugiego wspólnika Y. K., w sprawach zmiany wysokości wynagrodzenia przysługującego mu jako prezesowi zarządu spółki z o.o. M.(...) i udzielenia pełnomocnictwa swojemu synowi W. P. do podpisania dokumentu dotyczącego wynagrodzenia prezesa zarządu. Za powzięciem obydwu uchwał nie został zatem oddany żaden głos.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i w piśmiennictwie przeważa pogląd, że w określonych sytuacjach uchwała wspólników może być uznana za nieistniejącą. Po pierwsze, nie istnieje uchwała powzięta przez osoby niebędące w rzeczywistości wspólnikami (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 1992 r., I CRN 38/92, OSNC 1993, nr 3, poz. 45, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 563/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 205). Po drugie, uchwała wspólników jest nieistniejąca, gdy zgromadzenie wspólników zostało samorzutnie zwołane przez grupę wspólników bez zachowania wymaganej procedury, z wyjątkiem określonym w art. 231 k.h. (obecnie art. 240 k.s.h.). Po trzecie, uchwała jest nieistniejąca wtedy, gdy brak było niezbędnego do jej podjęcia *quorum* (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 563/97), uchwała nie uzyskała wymaganej większości głosów, wyniki głosowania zostały sfałszowane, zaprotokołowano uchwałę bez głosowania lub uchwałę powzięto w sprawie nieumieszczonej w porządku obrad, z wyjątkiem określonym w art. 230 § 1 k.h. (obecnie art. 239 § 1 k.s.h.; zob. odpowiednio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 września 1993 r., II CRN 60/93, OSP 1994, nr 7-8, poz. 143). Po czwarte, zgodnie z ogólnymi regułami, dotyczącymi nieistniejących czynności prawnych, uchwała wspólników jest nieistniejąca, gdy zastosowano przymus fizyczny wobec wspólników, uchwała została powzięta nie na serio albo treść uchwały jest niezrozumiała i nie można ustalić jej sensu w drodze wykładni.

W uchwale z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05 (OSNC 2006, nr 4, poz. 63) Sąd Najwyższy przyjął, że sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę w każdym stanie sprawy nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednak tylko na podstawie materiału zgromadzonego zgodnie z regułami wskazanymi w art. 479¹² § 1 i art. 381 k.p.c. Pogląd ten stanowi kontynuację ustalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, zgodnie z którym sąd bierze pod uwagę z urzędu nieważność czynności prawnej na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (zob. uchwałę z dnia 17 października 1979 r., III CZP 68/79, OSNC 1980, nr 4, poz. 67; postanowienie z dnia 19 grudnia 1984 r., III CRN 183/84, niepubl.; wyrok z dnia 8 maja 1998 r., I CKN 670/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 219; wyrok z dnia 1 lutego 2000 r., I PKN 503/99, OSNP 2001, nr 12, poz. 411; postanowienie z dnia 21 lipca 2000 r., I PKN 451/00, OSNP 2002, nr 5, poz. 116; postanowienie z dnia 31 stycznia 2003 r., IV CKN 1765/00, OSNC 2004, nr 5, poz. 74; wyrok z dnia 10 września 2004 r., I PK 592/03, OSNP 2005, nr 4, poz. 202; wyrok z dnia 12 maja 2005 r., V CK 556/04, OSP 2007, nr 2, poz. 15; wyrok z dnia 26 stycznia 2006 r., II CK 374/05, BSN 2006, nr 5, poz. 12; wyrok z dnia 11 stycznia 2008 r., V CSK 283/06, niepubl.). Te same względy sprawiają, że sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stadium postępowania nieistnienie czynności prawnej na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

W konsekwencji należy przyjąć, że w okolicznościach niniejszej sprawy rzezone uchwały wspólników spółki z o.o. M(...) w ogóle nie zostały powzięte, a więc są nieistniejące. Aneks do umowy o pracę dotyczący powoda jest więc nieważny (art. art. 104 k.c.). Pozwany, odmawiając zaspokojenia roszczeń pracowniczych powoda, nie naruszył zatem art. 205 pr. up. Skoro zaś zachowanie się pozwanego nie było bezprawne, nie ponosi on odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 102 pr. up. Bezprzedmiotowe są w tej sytuacji rozważania, czy roszczenie odszkodowawcze powoda uległo przedawnieniu.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.